

nami, popelem reků a bohatýrů: opravdová země mrtvých, nositelka života duchového. My, lidé dneška, nejsme v ni mnohem víc než pomíjivá bublina, která před chvílí vyvřela a za chvíli splaskne.

Aleš nenapodobí lidových forem, poněvadž tvoří z týchž zdrojů jako lid. A tento zdroj jest anonymní tradice, pouto tím pevnější, čím jest temnější; jest to jen souvislý, v nepamět prodloužený čestný, činný a tvůrčí život mrtvých předků, píseň zpívaná tmou tmě. Živí splývají s mrtvými a pokračují v jejich díle: zde staré jest nejnovější a osobnost projevuje se melodií.

Tato svatá pouta, která vázala jedince s rodem, s mrtvými pokoleními, se zemí i nebem, jež klene se nad ní, jsou dnes zpřetrhána snad u všech umělců moderních. Proto Aleš a jeho umění působí dojmem jakési nevinné krásy a rajské svátečnosti. Žije ve světě, v němž všecko, žel, praví nám, že leží již za námi a že není návratu v něj. A nebylo by nic směšnějšího a pošetilejšího i zhoubnějšího než nutiti dnešní umělce, aby snažili se tento uzavřený svět prodlužovati vyhanými, padělanými nebo odvozenými formami. Duše Alšova, tento jedinečný dar šťastné, milostné pohody nebeské, napodobena býti nemůže a výraz jeho napodoben býti nesmí: padělala by se jen mrtvá maska.

Život klade sám sobě dnes nové cíle a nutí k novým výbojům. Posud hlídal v tom, čemu se říká impresionism, sám sebe: rozdvojený a roztržštěný sytil se smrtí, na smrt sobě i svým dělníkům. Dnes chápe již řada duchů nejlepších, že jest nutno, nemá-li všecko státi se obětí surové a pusté hry, podrobiti jej velikým a nadosobním věrám a jistotám, dáti jej do služby novým typům sebezapíravé síly a vůle. Tyto typy hledá dnes nové umění jinde, než kde nalezl je Aleš, jemuž, třikrát šťastnému a blaženému, dostalo se jejich složek již vinkem do kolébky; jedním slovem jest možno říci, že hledá je *mimo* Alše, ale nehledá jich *proti* němu. Ale i ti, kdož vyšli *takto* ze světa Alšova jako z dětského ráje líbezné čistoty a harmonie, a právě oni, ohlížejí se po něm s lítostí a steskem, jež dovede přezniti jen jejich touha a úsilí po nové formě umělecké statečnosti.

Dr. J. V. Novák a Dr. Arne Novák: Přehledné dějiny české literatury od nejstarších dob až po naše dny

Jsou nebo měly by býti v paměti zahanbené veřejnosti české všechny osobní nezdvořilosti a hrubosti, jimiž byl z různých stran zahrnut p. Arne Novák jako autor nové doby těchto Přehledných dějin (které vyplňují nyní přes sedm osmin tohoto svazku, čítajícího nad osm set stránek) po jejich prvním vydání. Co tu bylo stiháno urážkami a mstnou zlobou, bylo *novum* v pojmání české literární historie: totiž to, že Arne Novák chtěl nejen vysledovat a popsat tok a vývoj literárních dějů českých, nýbrž i *posouditi* a *zhodnotiti* je kriticky. Až posud bývali literární historikové čeští lidé observance velmi kvietistické, kteří se spokojovali pouhým popisem dějů, podle určitých rozumových kritérií seskupených a utříděných. Arne Novák věří však jako věřil Brunetière, že vrchol činnosti historiografické jest v *soudu*; a věří tak správně. Bez soudu a sice bez soudu osobnostního, podepřeného celou jemně, ale i rozhodně a určitě vypracovanou osobností historikovou, vším jeho charakterem lidským, schází evolučnímu hledisku jeho vlastní nerv, pravé dramatické kouzlo, pravá mravní a umělecká důsažnost a methodě evoluční vlastní ověření; bez něho zvrhuje se evolucionism historický v pouhou fantomatickou stínovou hru pustého a neustávajícího toku, mizícího v mlhách bezcíli. Historie po svém pojmu jest pochoopení toho, jak čas skládá a rozkládá osobnosti (poněvadž osobnosti vytvářejí konec konců všechny děje); dvojí činnost, činnost vývojnou a činnost integrační, musí ti historik přiblížiti u každého zjevu. Osobnost vedle toho, že jest orgán dění širšího

a funkce činnosti nadosobní, jest také a především cosi jedinečného, a této jedinečnosti může býti historik práv jen soudem osobnostním, jako jediné osobnostním soudem může básník-umělec vystihnouti svého reka imaginárního: kde básní nesoudí, tam také netvoří; a totéž platí, mutatis mutandis, o historikovi. A mně jest milejší i špatný a nesprávný soud, než soud žádný; kdyby nebylo soudu, kdyby nebylo osobnostní anthropomorfisace v historiografii, mohly by psáti a napsaly by také nejspolehlivěji dějiny cosi jako zdokonalené kinematografy a fonografy. Soud, který očekávám od literárního historika, není ovšem soud, který pronáší *apriorism určitého estetického dogmatu* — to byl by soud velmi málo tvůrčí a málo osobnostní; nikoliv: estetický dogmatism a apriorism nesmí býti vnášen do literární historie, jako historie všeobecné musí býti vzdálen soud moralistní. Soud, který očekávám od literárního historika, hodného toho názvu, musí býti opravdový tvůrčí *soud životně umělecký*, soud plastický, *soud z jedinečnosti a o jedinečnosti*, soud z osobnosti a o osobnosti. Až posud byly literární dějiny české převážně popisné a statické; podávaly nanejvýš *dějiny* soudů cizích, nepodávaly soudu historikova jako hodnoty perspektivné nebo podávaly jej velmi neúplně. Arne Novák nevyhýbá se nikde tomuto soudu — v tom jest jeho cenné plus nad posavadními literárními historiky českými; a přeji-li si čeho pro budoucnost, přeji si jen ještě rozhodnější dramatické a osobnostní zaujatosti. Pochopme, že jen osobnost může podati osobnosti a že všecko podání jest přisvojení si.

Síla a pronikavost dějinného podání Arne Novákova, pokud mohly se ovšem projevit v těchto předem daných úzkých mezích, jest v jemnosti a niternosti, s jakými skládá a rozkládá útvary dobové i osobnostní. Arne Novák obmezuje velmi (nepohrdá-li jimi posud úplně) těžkopádné vnějškové opisy tvůrčích dějů a činů mezzologii literárně sociologickou a politickou à la Taine nebo Brandes a Hettner; Arne Novákova metoda, přiblížit se tvůrčímu činu, vyjmouti z něho část všeobecně časového mechanismu vývojného, jest jemnější a účinnější; jest to výsledování

vlivu knihy v knihu, díla v dílo, spříznění motivů a postojů tvůrčích, co tvoří jeho metodu literárně historickou, kterou zapíná jednotlivce ve všeobecně dějová pásma. Jen jemnost a delikátní subtilnost této metody a ovšem i takt, jakým ji Arne Novák ovládá, umožnily, že vystihl velmi určitě a přesně, t. j. individualisoval a charakterisoval se značnou reliefností časová období velmi úzká a velmi těsná, objímající někdy i jedno nebo dvě desetiletí. Jak jest na několika stránkách charakterisována doba osvícenská, období romantismu českého staršího i mladšího (K. H. Máchy), doba přechodu a reakce, období Nerudovo a Hálkovo, období lumírovského kosmopolitismu a léta devadesátá, jak jsou doby ty od sebe odlišeny a odstíněny, až působí dojmem určitých a rozhodných profilů, a jak v těchto rámcích jsou specialisovány jednotlivé útvary slovesné, to všecko jest úctyhodné dílo velmi bohaté orchestrace jemných kriterií a výrazových prostředků a nástrojů. Pojme-li a zařadí-li na příště v tento svůj orchestr p. autor hojněji než posud kriteria ryze formová, výrazová a stylistická, sevře svou látku objetím ještě těsnějším a pronikne, není pochyby, ještě dále v historickotvůrčí individualisaci.

Podávati kritiku jednotlivostí při takovémto souborném díle a šikanovati autora pro ten nebo onen detail, jest manýra nebo lépe nemanýrnost v Čechách sice velmi oblíbená, ale stejně nekritická jako příliš pohodlná. Kritik jest kritikem jen za cenu, že dovede pojmouti jednotlícím zrakem *celek* a odhadnouti a zvážit činnost lidskou v její vnitřní výbojnosti, v tom, jak a kde přechází soubor vykonané práce v tvůrčí dílo a jeho individuální výraz a svéráz. Souborná díla jako jsou tyto „Přehledné dějiny“ musí býti hodnoceny a váženy ve svém celkovém pojetí a ústrojí, v jejich metodě a komposici; nezhodnotíš-li a nezávážíš-li jich zde a takto, po detailech a součtem jich nedovážíš se jich nikdy.

Proto naznačím již jen všeobecně, že bych si přál místy při portrétech jednotlivých autorů méně redukce v cizí vlivy a vzory; odhadovati cizí vlivy jest velmi choulostivé a překérní; a proč nenahraditi sporný a záporný často pojem původnosti

140 resp. odvislosti pojmem organičnosti, t. j. důsledného a typického vývoje určitých motivů a postojů? To zdá se mně býti kriteriem mnohem přesvědčivějším a průkaznějším, ano konec konců jedině průkazným.

Adolf Veselý: *Kniha interieurů* a *Kniha lásky* 141

Obě knihy dávají ti možnost určití a odhadnouti definitivně básnický zjev p. Adolfa Veselého, alespoň v jeho dnešním období vývojném; a odhad ten není příznivý pro autora obojí sbírky. Jest dnes již bezesporné, že p. Adolf Veselý jest sice duch značně vnímavosti literární i duch jakési dojmové vznětlivosti a jemnosti, že jest i člověk, který osvojil si určitý vkus, jímž methodicky soudí a hodnotí věci životní, ale že jeho síla výrazová a tvůrčí není mocná: jest z požívatelů a rozkošníků uměleckých, ne z tvůrců.

„Kniha lásky“ má podtitul „kruh čtyř básní epických“, ale opravdové poesie epické v knize není, ba není tam poesie vůbec: jest tam jen dekorační umění a umělecký průmysl. Již tituly — „Ruth sbírá klasy na polích Boozových“, „Salome tančíc dává na odív svou krásu Herodesovi“, „Judith osnuje pomstu rodu Assyrských“, „Otevřené okno na zahrady rozkvetlých jabloní“ — ukazují, že autorovi tanula na mysli vždycky jediná scéna, jediný obraz, jediný hmotný postoj, který obšírně popisuje s velikým dekoračním aparátem slovním. Koncepce jeho t. zv. básní epických jest ryze statická: jest to vždycky *jediná* scéna invence velmi pochybné a někdy banální, z níž rozprává autor svou báseň, a umělecké komposice není nikde. Vezmi třetí číslo cyklu, „Juditu“, a zděšiš se mělkosti její koncepce. Judith p. Adolfa Veselého není ani Judita biblická, rekyně sebeobětovné lásky vlastenecké, ani pathologická Judita Hebblova, žena pokoušená snem velikého činu, k němuž nemá sil, Judita p. Veselého jest